

§§ 9 - 13

1. Ερμηνευτικές ερωτήσεις

1.1. Ερωτήσεις ανοικτού τύπου (ανάπτυξης και σύντομης απάντησης)

1. Ποια είναι η θέση των §§ 9 -13 στη δομή του ρητορικού λόγου;
2. Τι ήταν ο θεσμός της «δοκιμασίας» και ποιος ο στόχος του;
3. *δοκιμασία*: Γιατί ο θεσμός αυτός είναι συνυφασμένος με τη δημοκρατία;
4. *ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ἀγῶσι, «ἐν δὲ ταῖς δοκιμασίαις*: Τι εννοεί με τις φράσεις αυτές ο Μαντίθεος και ποια είναι η σχέση τους με την πορεία του λόγου του;
5. Σε ποιο σημείο του λόγου το ύφος του ρήτορα είναι παρακλητικό;
6. Γιατί ο Μαντίθεος συνδέει την οικονομική του κατάσταση με τις συμφορές της πόλης;
7. *δύο μὲν ἀδελφὰς ἐξέδωκα, ἐπιδούς τριάκοντα μνᾶς ἑκατέρω*: Τι επιδιώκει ο ρήτορας με την επισήμανση αυτή και γιατί αναφέρει το ποσό²¹;
8. Ποια ήταν η αξία των ελληνικών νομισμάτων²²;
9. Γιατί ο Μαντίθεος κρίνει αναγκαίο να μιλήσει για την οικογένειά του;
10. *μηδὲ πρὸς ἓνα μηδὲν ἔγκλημα*: Τι επιθυμεί να τονίσει ο ρήτορας;
11. Να εντοπίσετε το σημείο του λόγου, όπου ο Μαντίθεος τονίζει ότι η ευπρεπής συμπεριφορά στην ιδιωτική ζωή αποτελεί εγγύηση για τη δημόσια ζωή και να αξιολογήσετε το επιχείρημά του αυτό.
12. Ποιες πληροφορίες σχετικά με τη συμπεριφορά νεαρών Αθηναίων μπορούμε να συναγάγουμε από το συγκεκριμένο κείμενο;
13. *λογοποιούντας καὶ ψευδομένους περὶ ἐμοῦ*: Ποιο αρνητικό κοινωνικό φαινόμενο θίγει ο Μαντίθεος και τι νομίζετε ότι επιδιώκει με την αναφορά του αυτή;
14. Με ποια στοιχεία της προσωπικής του ζωής επιδιώκει ο Μαντίθεος να επηρεάσει τους βουλευτές;
15. *δίκη, γραφή, εἰσαγγελία*: Ποιος ήταν ο ρόλος τους στην αρχαία Αθήνα;

²¹ Η συνηθισμένη προίκα ήταν 30-40 μνες, όχι σπάνια όμως υπερέβαινε το ποσό αυτό. Οι πλούσιοι έδιδαν συνήθως προίκα 1 τάλαντο.

²² 1 τάλαντον = 60 μναί, 1 μνᾶ = 100 δραχμαί, 1 δραχμή = 6 οβολοί ή 12 ἡμιωβόλια.

16. Σε ποιο ιστορικό γεγονός αναφέρεται ο Μαντίθεος στην § 13 και τι επιθυμεί να αποδείξει;
17. Κατά την άποψη του Αριστοτέλη, υπάρχουν δύο ειδών παραδείγματα, τα ιστορικά ή πραγματικά και τα φανταστικά ή πλαστά, που βοηθούν τον ρήτορα να προωθήσει την επιχειρηματολογία του. Ποιο παράδειγμα χρησιμοποιεί ο Μαντίθεος στο συγκεκριμένο κείμενο; Να το εντοπίσετε και να κρίνετε την αποτελεσματικότητά του.
18. Από ποια σημεία του κειμένου φαίνεται ότι ο Μαντίθεος γνωρίζει τη στρατιωτική τέχνη;
19. Στους δικανικούς λόγους οι *πράξεις ἐκ τοῦ βίου* είναι κοινοί τόποι τόσο για το ήθος του λέγοντος όσο και για το ήθος του αντιπάλου. Να εντοπίσετε τα σημεία του κειμένου που επιβεβαιώνουν την άποψη αυτή.
20. Από τα επιχειρήματα του Μαντιθέου άλλα απευθύνονται στο συναίσθημα και άλλα στη λογική. Αφού τα κατηγοριοποιήσετε με αυτό το κριτήριο, να προσπαθήσετε να ερμηνεύσετε τη σειρά με την οποία τα παραθέτει.
21. Ποια συγκεκριμένα στοιχεία καταθέτει ο Μαντίθεος στους βουλευτές από τη δράση του στον ιδιωτικό και το δημόσιο βίο του;
22. Σε ποιο σημείο της § 13 η σκέψη του Μαντιθέου έχει γενικό κύρος²³;

1.2. Συνδυασμός ερωτήσεων σύντομης απάντησης και ελεύθερης ανάπτυξης

1. α) Να εντοπίσετε τα σημεία στα οποία ο Μαντίθεος προσπαθεί να διαγράψει το ήθος των κατηγορών του.
β) Τι επιδιώκει με αυτή του την αναφορά;
2. α) Ποιο από τα επιχειρήματα που χρησιμοποιεί ο ρήτορας θεωρείτε περισσότερο εύστοχο;
β) Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
3. α) Σε ποιους θεματικούς άξονες οργανώνει την απολογία του ο Μαντίθεος στις §§ 9-13;
β) Ποια είναι η σκοπιμότητα της επιλογής του αυτής;

²³ *ἡγοούμενος αἰσχρὸν εἶναι ... στρατεύεσθαι*. Η συμμετοχή στους κινδύνους για τη σωτηρία της πατρίδας αποτελεί ύψιστη υποχρέωση των πολιτών.

4. Με δεδομένη τη συνάφεια *ἤθους και πάθους*²⁴:
- α) να αναζητήσετε στο κείμενο με ποιο τρόπο ο Μαντίθεος προσπαθεί να προκαλέσει το πάθος των βουλευτών.
 - β) να αιτιολογήσετε την επιλογή σας.

1.3. Ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου

Άσκηση σύζευξης

Να ενώσετε τους αριθμούς της στήλης Α με τα γράμματα της στήλης Β (δύο στοιχεία της στήλης Β περισσεύουν)²⁵.

Α	Β
1. <i>τυγχάνουσι τὰς διατριβὰς ποιούμενοι</i>	
2. <i>δύο ἀδελφὰς ἐξέδωκα</i>	α) σχῆμα λιτότητας
3. <i>μηδὲ ... μηδὲν</i>	β) υπερβολή
4. <i>ἐτέρων - ἀπάντων - ἀναβάντων</i>	γ) μεταφορά
5. <i>οὐκ ἂν τοιαύτην γνώμην εἶχον</i>	δ) περίφραση
6. <i>μηδὲ πρὸς ἓνα</i>	ε) σχῆμα υπερβατό
7. <i>οὐ πολλῆς</i>	στ) ομοιοτέλετο
	ζ) συνωνυμία
	η) ἔμφαση
	θ) επανάληψη

²⁴ Τα ρητορικά πάθη είναι συγκινησιακές καταστάσεις. Με αυτά ο λέγων δεν απευθύνεται στη λογική αλλά στο συναίσθημα των ακροατών και επιδιώκει: α) τη συμπάθεια για τον ίδιο, β) την αντιπάθεια για τον αντίπαλο, ή γ) και τα δύο.

²⁵ 1δ, 2γ, 3θ, 4στ, 5ε, 6η, 7α.

2. Λεξιλογικές - Σημασιολογικές ασκήσεις

2.1. Παραδείγματα ασκήσεων ανοικτού τύπου

1. Να γράψετε στην αρχαία ελληνική από ένα αντίθετο για τις παρακάτω λέξεις: βιώω-ᾶ, φημί, αἰσχρός, νεώτερος, ὁμολογῶ²⁶.
2. *διατριβή*: Ποια είναι η σημασία της λέξης στην αρχαία και στη νέα ελληνική; Να γράψετε μια πρόταση, όπου θα φαίνεται η σημασία της στη νέα ελληνική.
3. Να σχηματίσετε στη νέα ελληνική προτάσεις με τις ακόλουθες λέξεις: *δοκιμασία, ακρόαση, τεκμήριο, πολέμιος, καθεστώς*.
4. Να συνθέσετε το ρήμα *ἔχω* με πέντε προθέσεις και να σχηματίσετε με τα ρήματα που θα προκύψουν αντίστοιχες προτάσεις.
5. Ποια είναι η σημασία των παρακάτω ρημάτων:
ἀποδείκνυμι, ἐνδείκνυμι, ἐπιδείκνυμι
ἐπιγίγνομαι, προσγίγνομαι, ἐκγίγνομαι
6. Να εντοπίσετε τις λέξεις του κειμένου που είναι ομόρριζες με τις παρακάτω: *δόγμα, όψη, γηγενής, ευεξία, άβαντος, δέηση, τύχη*²⁷.
7. Να εντοπίσετε τους δικανικούς όρους του κειμένου και να γράψετε ποιοι έχουν την ίδια σημασία στην εποχή μας.

²⁶ ἀποθνήσκω, σιωπῶ, ὁ ἀγαθός, ὁ πρεσβύτερος, κρύπτω.

²⁷ δοκεῖ, ὄψεσθε, γεγεννημένην, παρέχω, ἀναβάντων, δέομαι, τυγχάνουσι.

2.2. Παραδείγματα ασκήσεων αντικειμενικού τύπου

Άσκηση σύζευξης

Να συνδέσετε κάθε λέξη της στήλης Α με τις λέξεις της στήλης Β, με τις οποίες έχει κοινό θέμα (σε σύνθεση ή μη), γράφοντας μπροστά από κάθε αριθμό της στήλης Α το ή τα γράμματα από τη στήλη Β²⁸.

A	B
1. φημί	α) εισηγητής
2. ήγοῦμαι	β) αυτόπτης
3. ὄρω	γ) γενεά
4. γίγνομαι	δ) προφήτης
5. οἶδα	ε) προγενέστερος
	στ) κατάφαση
	ζ) ὄραση
	η) ὄραμα
	θ) ηγούμενος
	ι) ιστορία
	ια) ηγεμόνας
	ιβ) κάτοπτρο
	ιγ) είδηση

2.3. Συνδυασμός ασκήσεων αντικειμενικού και ανοικτού τύπου

1. Α. Να συμπληρώσετε τα κενά ακολουθώντας το παράδειγμα:

κατά + φημί = κατάφαση, καταφατικός

Π.χ. η απάντησή του ήταν καταφατική.

πρό + φημί =

α (στερ.) + φημί =

ἀπό + φημί =

ἀντί + φημί =

ἀνά + λαμβάνω =

πρό + λαμβάνω =

πρό + κατά + λαμβάνω =

Β. Να χρησιμοποιήσετε τις λέξεις που θα φτιάξετε σε σύντομες προτάσεις²⁹.

²⁸ 1δ, στ 2α, θ, ια 3β, ζ, η, ιβ 4γ, ε 5ι, ιγ.

²⁹ προφήτης, άφατος, απόφαση, αποφαιτικός, αντιφατικός, ανάληψη, πρόληψη, προκατάληψη.

2. Α. Να συμπληρώσετε τα κενά ακολουθώντας τα παραδείγματα:

- διά + φορά = διαφορά < διαφέρω / διαφέρομαι³⁰
σύν + φορά = συμφορά < συμφέρω (μόνο ενεργητική φωνή)
πρό + φορά =
πρός + φορά =
ὑπό + φορά =
ἀνά + φορά =
κατά + φορά =
παρά + φορά³¹ =
εἰς + φορά =
ἐκ + φορά =
περί + φορά =
σύν + εἰς + φορά =

Β. Να προσέξετε τη διαφορά μεταξύ ρήματος φέρω και φέρνω (όπου υπάρχει) και να την αποδώσετε με παραδείγματα³².

3. Α. Να συμπληρώσετε τα κενά με σύνθετα ρήματα και ουσιαστικά ομόρριζα του ρ. βαίνω ακολουθώντας το παράδειγμα:

- διά + βαίνω = διαβαίνω < διάβαση
ἀνά + βαίνω =
ὑπέρ + βαίνω =
ἀπό + βαίνω =
ἐκ + βαίνω =
πρός + βαίνω =
μετά + βαίνω =
παρά + βαίνω =
κατά + βαίνω =

Β. Με τα ουσιαστικά που θα σχηματίσετε με τις προθέσεις ὑπέρ, ἐκ, πρὸς να σχηματίσετε ονοματικά σύνολα και με τις λέξεις αναβάθμιση, υποβάθμιση και διαβάθμιση να σχηματίσετε προτάσεις στη νεοελληνική γλώσσα (μία για κάθε λέξη).

³⁰ διαφέρει μοι: με ενδιαφέρει, διαφέρομαι διά τι = φιλονικώ.

³¹ εύχρηστο μόνο το μέσο, το ενεργητικό παραφέρω (αρχ.) = φέρω ενώπιον, παραφέρνω (νεότ.) = φέρνω περισσότερο / μοιάζω.

³² καταφέρω χτύπημα, καταφέρνω να διαφύγω.

3. Παραδείγματα εργασιών για το σπίτι

1. Ο Μαντίθεος στην απολογία του στην § 9 αναφέρει: *ποιήσομαι δὲ τὴν ἀπολογίαν ὡς ἂν δύνωμαι διὰ βραχυτάτων*. Ο αδύνατος στον ομώνυμο λόγο του (§ 4) αναφέρει: *ὡς ἂν οἶόν τε διὰ βραχυτάτων ἐρῶ*. Ποιες αρετές του λόγου του Λυσία εντοπίζετε στις φράσεις αυτές; (Να απαντήσετε αφού μελετήσετε και την εισαγωγή του βιβλίου σας).
2. Στην § 3 ο Μαντίθεος αναφέρεται με έμφαση στο *μετρίως βεβιωκῶς* και στην § 11 *περὶ δὲ τῶν κοινῶν μοι μέγιστον ἠγοῦμαι τεκμήριον εἶναι τῆς ἐμῆς ἐπιεικειᾶς*. Με βάση τις φράσεις αυτές να γράψετε ποια σημασία απέδιδαν οι αρχαίοι Αθηναίοι στην ηθική ζωή των πολιτών σε σχέση με την πρόοδο της πολιτείας.
3. Ποια από τα στοιχεία των §§ 9-13 πιστεύετε ότι θα χρησιμοποιούσε κάποιος συνήγορος κατά την αγόρευσή του σε μια σύγχρονη δίκη, για να αναδείξει το ήθος του πελάτη του;
4. «Οι λόγοι του Λυσία αφήνουν την εντύπωση μιας απέριτης εντιμότητας» (Α. Lesky, *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας*, σ. 822). Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι μπορούμε να εντάξουμε σ' αυτά τα πλαίσια το κείμενο των §§ 9-13;
5. Οι κοινωνικές σχέσεις και στα αρχαία χρόνια και στις μέρες μας αποτελούν κριτήριο για την ποιότητα και το ήθος των ανθρώπων. Μια λαϊκή παροιμία το εκφράζει με το γνωστό «δείξε μου το φίλο σου, να σου πω ποιος είσαι». Πώς αντιμετωπίζει την αντίληψη αυτή ο Μαντίθεος στο συγκεκριμένο κείμενο και πώς την αξιολογείτε στην εποχή μας; Να αιτιολογήσετε την άποψή σας.
6. Στο απόσπασμα αυτό ο Μαντίθεος προσπαθεί να συγκινήσει τους βουλευτές. Πιστεύετε πως τα επιχειρήματα που χρησιμοποιεί θα ήταν αρκετά να σας πείσουν, αν ήσαστε στη θέση των κριτών του;
7. Ο θεσμός της προίκας στην κοινωνία της αρχαίας Αθήνας και η επικράτησή του μέχρι πριν λίγα χρόνια ποια στάση της κοινωνίας απέναντι στη γυναίκα φανερώνει; Να αιτιολογήσετε την άποψή σας.